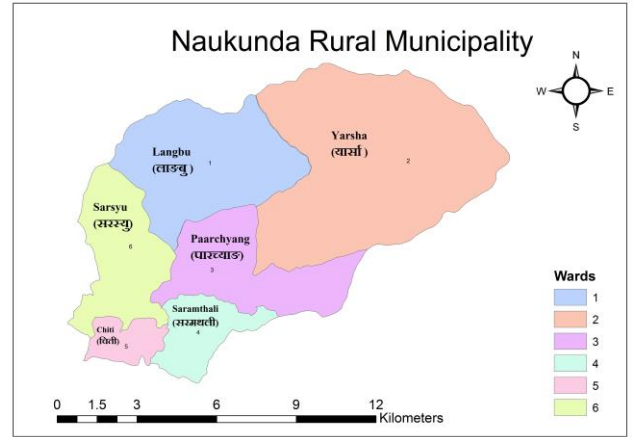

नौकुण्ड गाउँपालिका बागमती प्रदेश, सरमथली रसुवा

लैङ्गिक समानता तथा
सामाजिक समावेशिकरण
परिक्षण
प्रतिवेदन, २०७७

NAUKUNDA RURAL MUNICIPALITY

GESI Audit Report 2077

धन्यवाद ज्ञापन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी व्यवस्था प्रस्तावनमा नै उल्लेख गरिएको छ। यसका अलावा दफा ११ को गाउँपालिका को काम, कर्तव्य र अधिकारको उपदफा (२) (त) मा जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति र असक्तहरुको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी अन्तर्गत विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ, भने दफा २४ उपदफा (२) मा स्थानीय तहले योजना बनाउँदा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरणमैत्री, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूल, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ, भन्ने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ। यसैगरी सोही दफाको उपदफा (३) गाउँपालिकाले आफ्ना योजना बनाउँदा महिला बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने खालका योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ, भनी उल्लेख गरेको छ।

यसै गरी वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत तथ्यांक अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्यांक संकलन, विकास कार्य अन्तर्गत बालविवाह, बहुविवाह, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने आदि व्यवस्था गरिएको छ, भने स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन अन्तर्गत योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा महिला तथा पिछडिएको वर्गको सहभागितामा जोड दिइएको, योजना बनाउदा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड दिदै लैससास प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ। यस गाउँपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण (लैससास) कार्यक्रमलाई प्रत्येक वर्षमा परिक्षण गरि लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा नयाँ आयाम थप्नेमा विश्वस्त रहेको छु।

अन्तमा, यो लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) परिक्षण को कार्यविधि तयार गर्न तथा सहजिकरण गर्ने वेलायतको अन्तराष्ट्रिय विकास नियोग (UKAid/DFID) को सहयोगमा यस गाउँपालिकामा सञ्चालित पूर्णमा परियोजनालाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। यस कार्यमा सक्रिय सहभागिता जनाई परिक्षणको कार्यलाई सफल बनाउन महत्वपूर्ण भुमिका खेल्नुहुने गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु, नागरिक समाजका प्रतिनिधिहरु, राजनैतिक दल र उपभोक्ता समितिका पदाधिकारी, लगायत सबैलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

धन्यवाद।

जेष्ठ, २०७७

नोर्बु स्याङ्बो घले
अध्यक्ष

धन्यवाद ज्ञापन

सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक सरकारहरूमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । राज्यका नीतिहरूमा सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिहरू सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दा सबै लिङ्ग, क्षेत्र र समुदायभित्रका आर्थिक रूपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ । समानताको हक अन्तर्गत सामाजिक र सांस्कृतिक रूपले पछाडि पारिएका समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तिकरण र विकासको लागि संविधानले विशेष प्रावधानहरूको थप व्याख्या गर्नुका साथै संविधानमा महिला विरुद्ध हुने हिंसाजन्य कार्यहरूलाई कानून बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ ।

संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मजदूर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितकरणका कारण सामाजिक समूहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्न आवश्यक रहेको छ ।

नौकुण्ड गाउँपालिका भित्र “लैससास” कार्यन्वयनको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्न, नौकुण्ड गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा “लैससास”का सबालहरूलाई समेट्न यो अध्ययन प्रतिवेदनले सहयोग गर्ने अपेक्षा लिएकी छु, साथै प्रत्येक वर्षमा यो “लैससास” परिक्षणलाई निरन्तरता दिई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण को क्षेत्रमा यस नौकुण्ड गाउँपालिकाको तर्फबाट सक्दो सहयोग गरिनैरहने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछु ।

अन्तमा यो लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण कार्यक्रम यस गाउँपालिकाको आग्रहमा सहजिकरण गर्ने पूर्णिमा कार्यक्रमका योजना सल्लाहकार बिज्ञ श्री गेहेन्द्र बम, ईन्जिनियर श्री पवन डुंगोल लगायत जनप्रतिनिधि ज्यूहरू, तथा यस गाउँपालिकामा कार्यरत सम्पूर्ण कर्मचारीहरू, यस गाउँपालिकामा भएका राजनैतिक दल, नागरिक समाज, उपभोक्ता समिति लगायत सम्पूर्णमा धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

धन्यवाद ।

जेष्ठ, २०७७

सिर्जना लामा
उपाध्यक्ष

सारांश

नौकुण्ड गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने निति, कार्यक्रम तथा बजेट, वार्षिक योजना तर्जुमा प्रकृया, आयोजना व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन, र अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने क्रममा संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले अवलम्बन गरेको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक निति बमोजिम तय भएका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन के कस्तो अवस्थामा रहेको छ, के कस्ता पक्षहरू राम्रा छन्, के कस्ता पक्षहरू सुधार गर्नु पर्ने हुनसक्छ र कस्ता खालको कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धि सवालहरू सम्बोधन गर्न सकिन्छ भनेर योजनाबद्ध कार्ययोजना बनाएर अधि बढ्ने योजना अनुरूप (लैससास) परिक्षण गरेको छ। नौकुण्ड गाउँपालिकाको “लैससास” सम्बन्धित राम्रा पक्षहरूलाई अझ प्रभावकारी तवरले बढवा दिन। नौकुण्ड गाउँपालिकाका “लैससास” सम्बन्धि सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरूलाई विषेश कार्ययोजना बनाएर सम्बोधन गर्न। नौकुण्ड गाउँपालिकाको ऐन, नियम, नियावली, निति तथा कार्यक्रमहरूलाई “लैससास” मैत्री बनाउन ईत्यादी लगायतका “लैससास” सम्बन्धि अध्ययन तथा नौकुण्ड गाउँपालिकाले “लैससास” को हालको अवस्था मुल्याङ्कन तथा पहिचान गर्न स्व-लेखाजोखा गर्न आवश्यक ठहर गरि अध्ययन गरेको छ।

बिषयसूचि

१. पृष्ठभूमि.....	6
२. अध्ययनको महत्व.....	7
३. लैङ्गिक समानता सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको उद्देश्यहरु.....	8
४. अध्ययनका क्षेत्रहरु.....	8
५. अध्ययनको तरीका र विधि.....	9
१. दस्तावेज समिक्षा :.....	9
२. लक्षित समुदाय छलफल:.....	9
३. मुख्य सूचनादातासँग अन्तरवार्ता:.....	9
४. कार्यशाला संचालन (सूचकहरुको लेखाजोखा) :.....	9
५. सबल, सुधारात्मक, अवसर र चुनौती विश्लेषण:.....	9
६. कार्ययोजना तयार :.....	10
६. सहभागिहरु.....	10
७. विश्लेषणका औजारहरु.....	10
८. परीक्षणबाट आएका मुख्य प्राप्तिहरु.....	10
क्षेत्र - १ स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासमा विश्लेषण.....	10
क्षेत्र- २ लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा.....	11
क्षेत्र- ३ योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन.....	11
क्षेत्र -४ आन्तरिक संरचना.....	11
क्षेत्र - ५ क्षमता विकास.....	12
क्षेत्र - ६ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता.....	12
क्षेत्र - ७ सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति.....	12
क्षेत्र - ८ सुशासन.....	12
९. लैससास बजेट परिक्षण विधिबाट देखिएका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था.....	13
९.१ परीक्षण पश्चात सूचकहरुले प्राप्त गरेका अंक.....	13
९.२ मााकुरे जालो.....	13
१०. सबल पक्ष र सुधार गर्नपर्ने पक्षहरु.....	13
क्षेत्र १ : कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण.....	13
क्षेत्र २ : लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा.....	14
क्षेत्र ३ : योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन.....	14
क्षेत्र ४ : आन्तरिक संरचना.....	15
क्षेत्र ५ : क्षमता विकास.....	15
क्षेत्र ६ : नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता.....	16

क्षेत्र ७: सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति	16
क्षेत्र ८: सुशासन.....	17
११. लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना	18
१२. निष्कर्ष.....	24
१३. सुभाषाव.....	24
१४. अनुसूचीहरु.....	25
१४.१ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणका सुचक	25
१५. लैङ्गिक परीक्षण कार्यक्रमका केही फलकहरु.....	35
१६. सहभागी नामावली.....	35

अनुसुचि ६
अन्तिम प्रतिवेदन

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परिक्षण

१. पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गर्ने तथा आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरिएको छ। छुवाछूत तथा भेदभाव विरुद्धको हक, धार्मिक स्वतन्त्रताको हक, भाषा तथा संस्कृतिको हक, महिला, बालबालिका, दलित आदीको हक, सामाजिक न्यायको हक, ज्येष्ठ नागरिकको हक, सामाजिक सुरक्षाको हक लगायतका मौलिक हकहरु संविधानमा व्यवस्था गरिएको छ। महिलाको हक सम्बन्धी धाराले समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार, राज्यका सबै सरकारमा सहभागिता हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरेको छ।

संविधानमा महिला विरुद्ध हुने हिंसाजन्य कार्यहरुलाई कानून बमोजिम दण्डनीय हुने व्यवस्था गरेको छ। समानताको हक अन्तर्गत सामाजिक र सांस्कृतिक रूपले पछाडि पारिएका समुदाय समेतको संरक्षण, सशक्तिकरण र विकासको लागि संविधानले विशेष प्रावधानहरुको थप व्याख्या गरेको छ। सामाजिक न्यायको हकले राज्यका हरेक सरकारहरुमा समावेशी र समानुपातिक प्रतिनिधित्वको सिद्धान्तका आधारमा जनताको सहभागिताको अधिकारको व्यवस्था गरेको छ। राज्यका नीतिहरुमा सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्बन्धी नीतिहरु सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दा सबै लिङ्ग, क्षेत्र र समुदाय भित्रका आर्थिक रूपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी व्यवस्था प्रस्तावनमा नै उल्लेख गरिएको छ। यसका अलावा दफा ११ को गाउँपालिका को काम, कर्तव्य र अधिकारको उपदफा (२) (त) मा ज्येष्ठ नागरिक, अपांगता भएका व्यक्ति र असक्तहरुको व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी अन्तर्गत विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ भने दफा २४ उपदफा (२) मा स्थानीय तहले योजना बनाउँदा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरणमैत्री, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूल, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था उल्लेख गरिएको छ। यसैगरी सोही दफाको उपदफा (३) गाउँपालिकाले आफ्ना योजना बनाउँदा महिला बालबालिका तथा पिछ्छडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अभिवृद्धि हुने खालका योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ भनी उल्लेख गरेको छ।

यसै गरी वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत तथ्यांक अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्यांक संकलन, विकास कार्य अन्तर्गत बालविवाह, बहुविवाह, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने आदि व्यवस्था गरिएको छ भने स्थानीय तहको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन अन्तर्गत योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा महिला तथा पिछ्छडिएका

वर्गको सहभागितामा जोड दिइएको, योजना बनाउदा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड दिदै लैससास प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

सन् २०१५ को सेप्टेम्बरमा सम्पन्न संयुक्त राष्ट्रसंघको साधारण सभाले २०१६ देखि २०३० सम्ममा हासिल गर्नुपर्ने दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्य र १६९ वटा उप-लक्ष्यहरु पारित गरेको छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरुले विशेष गरी हरेक व्यक्तिको स्वाभिमान, स्वतन्त्रता, समानताका साथै भोक, गरीबीको अन्त्य गर्दै शिक्षित तथा स्वस्थ जिवनयापनका लागि परिकल्पना गर्दछ । यसका साथै यी लक्ष्यहरुले गरिबीको रेखामुनी रहेका बालबालिका, किशोरकिशोरी, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, यौनीक अल्पसंख्यक, पछाडि पारिएका समुदाय जस्तै दलित, जनजाति, आदिवासीहरुको आवश्यकताहरुलाई समेट्ने उद्देश्य राखेको छ । चरम गरीबीको अन्त्य गर्न, असमानता हटाउन, विभेदसँग लड्न र पछाडि परेका व्यक्ति र समुहको द्रुत गतिमा प्रगति गर्नका लागि कोही पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने मुख्य सिद्धान्तलाई दिगो विकासका लक्ष्यले अंगिकार गरेको छ । दिगो विकास लक्ष्यले व्यक्तिको मर्यादालाई विकासको मुख्य आधारको रुपमा स्थापित गरेको छ । कोहि पनि पछि नछुटुन् भन्ने अवधारणाले समावेशी र दिगो विकासका उपलब्धि र नतिजा प्राप्तिका लागि विशेषत परम्परागत रुपमा सिमान्तकृत, विपन्न र जोखिम अवस्थामा रहेका व्यक्ति र समुहलाई विकासको प्रकृत्यामा ल्याउने कुराको सुनिश्चित गर्दछ । दिगो विकास लक्ष्य सामाजिक, आर्थिक र वातावरणीय विकासको एक विश्वव्यापी अवधारणा हो । सन् २०३० सम्ममा सबै प्रकारका विभेदहरु उन्मुलन गरी समानता र न्यायमा आधारित समाजको आधार तयार गर्न आवश्यक पर्ने लक्ष्यहरु राखिएका छन् । दिगो विकासका लक्ष्यहरुले समानता र न्यायमा आधारित समाज, मानव, पृथ्वी, समृद्धि, शान्ति जस्ता सवालहरुको साभेदारी मार्फत संभव छ भनी प्रतिवद्धता जनाएको छ । लैङ्गिक समानता दिगो विकास लक्ष्य मध्येको एक महत्वपूर्ण लक्ष्य हो जुन लक्ष्य नं. ५ मा राखिएको छ । यसका साथै लैङ्गिक समानता सबै लक्ष्यहरुमा मुलप्रवाहीकरण गरिएको छ ।

पन्ध्रौ योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ - २०८०/०८१) को आधारपत्रमा (क) लैङ्गिक समानता तथा महिला सशक्तिकरण, (ख) बालबालिका तथा किशोरकिशोरी (ग) जेष्ठ नागरिक (घ) अपाङ्गता भएका व्यक्ति (ङ) सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण (च) समावेशीकरण लगायतका विषयहरुलाई छुट्टै शिर्षकका रुपमा राखिएको छ ।

संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरुको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरुमा महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, मधेशी, मजदूर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक समूहको विकास सूचकहरुमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्न आवश्यक रहेको छ ।

२. अध्ययनको महत्व

नेपालको संविधानको प्रस्तावनामा वर्गीय, जातीय, क्षेत्रीय, भाषिक, धार्मिक, लैङ्गिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछूतको अन्त्य गर्ने तथा आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण (लैससास) सम्बन्धी व्यवस्था प्रस्तावनमा नै उल्लेख गरिएको छ । तत् सन्दर्भमा यस नौकुण्ड गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने निति, कार्यक्रम तथा बजेट, वार्षिक योजना तर्जुमा प्रकृया, आयोजना व्यवस्थापन तथा कार्यान्वयन, र अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गर्ने क्रममा संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले अवलम्बन गरेको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक निति बमोजिम तय भएका

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धि कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन के कस्तो अवस्थामा रहेको छ, के कस्ता पक्षहरू राम्रा छन्, के कस्ता पक्षहरू सुधार गर्नु पर्ने हुनसक्छ र कस्ता खालको कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्दा लैससास सम्बन्धि सवालहरू सम्बोधन गर्न सकिन्छ भनेर योजनाबद्ध कार्ययोजना बनाएर अधि बढनको लागि यस नौकुण्ड गाउँपालिकाले लैससासको हालको अवस्था मुल्याङ्कन तथा पहिचान गर्न स्व-लेखाजोखा गर्न आवश्यक ठहर गरेको छ ।

३. लैङ्गिक समानता सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणको उद्देश्यहरू

- नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा भएको लैङ्गिक समानता सामाजिक समावेशीकरण नितिगत व्यवस्था बमोजिम स्थानीय तहले अङ्गिकार गरेको नितिगत व्यवस्था र यसको कार्यान्वयनको अवस्थाको स्वलेखाजोखा गर्न ।
- नौकुण्ड गाउँपालिका भित्र “लैससास” कार्यान्वयनको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्न ।
- नौकुण्ड गाउँपालिकाको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा “लैससास”का सबालहरूलाई समेट्न
- नौकुण्ड गाउँपालिकाको “लैससास” सम्बन्धित राम्रा पक्षहरूलाई अभि प्रभावकारी तवरले बढवा दिन ।
- नौकुण्ड गाउँपालिकाका “लैससास” सम्बन्धि सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरूलाई विशेष कार्ययोजना बनाएर सम्बोधन गर्न ।
- नौकुण्ड गाउँपालिकाको ऐन, नियम, नियावली, निति तथा कार्यक्रमहरूलाई “लैससास” मैत्री बनाउन ।
- लैससास दिगो विकासका लागि कार्य योजना बनाएर काम गर्न ।

४. अध्ययनका क्षेत्रहरू

नौकुण्ड गाउँपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण गर्नको लागि लैससास परीक्षणका विभिन्न आठ वटा निम्न अध्ययनका विषयक्षेत्रहरू मस्यौदा लैससास कार्यविधि अनुरूप तय गरी कार्य अगाडी बढाएको छ ।

क्षेत्र - १ कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

क्षेत्र- २ लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा

क्षेत्र- ३ योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन

क्षेत्र -४ आन्तरिक संरचना

क्षेत्र - ५ क्षमता विकास

क्षेत्र - ६ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिबद्धता

क्षेत्र - ७ सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति

क्षेत्र - ८ सुशासन

यी विभिन्न आठ वटा अध्ययनका विषयक्षेत्रहरू बाट प्रत्येक क्षेत्र अर्न्तगत विभिन्न सात वटा उपसुचकहरू तय गरेको थियो । उक्त सुचकहरूलाई ० (शुन्य), ०.५ (ठिकै) र १ (राम्रो) गरि अङ्कभार प्रदान गरिएको छ । सहभागितात्मक छलफलको आधारमा उक्त वुँदामा राम्रो देखिएमा १, मध्यम देखिएमा ०.५ र सुधार गर्नुपर्ने देखिएमा वा नभएमा ० अंकहरू प्रदान गरिएको छ ।

५. अध्ययनको तरीका र विधि

नौकुण्ड गाउँपालिकाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट परीक्षण गर्नको लागी गाउँपालिका उपाध्यक्ष ज्यू को संयोजकत्वमा मस्यौदा लैससास कार्यविधि अनुरूप एक लैससास कार्यदल बनाएर कार्य गरेको थियो। लैससास परिक्षण कार्यान्वयन गर्दा निम्न विधिहरू अपनाई नौकुण्ड गाउँपालिकामा लैससासको अवस्था विश्लेषण गरिएको छ।

१. दस्तावेज समिक्षा : लैससास कार्यदलले गाउँपालिकाको विभिन्न समयमा यस आर्थिक वर्षमा प्रकाशित गरेका दस्तावेजहरू (जस्तै ऐन, कानून, नीति, कार्यविधि, क्षमता विकास योजना वार्षिक योजना, आवधिक योजना, वार्षिक प्रतिवेदन, आर्थिक प्रतिवेदन, चौमासिक/वार्षिक समिक्षाको प्रतिवेदन, विकास वुलेटिन, जिल्ला, र गाउँपालिका प्रोफाइल, विभिन्न समयमा भएका निर्णयहरू आदिको लैससासको दृष्टिकोणबाट विस्लेषण गरिएको छ।
२. लक्षित समुदाय छलफल: लैससास बजेट परीक्षण गर्दा गाउँपालिकासँग सरोकार राख्ने समुहहरू सँग सम्बन्धित सवालहरूमा अझ बढि जानकारी लिनको लागि मस्यौदा कार्यविधिको अनुसूची १ मा संलग्न प्रश्नावलीहरूका आधारमा दुई फरक लक्षित समुदाय सँग छलफल गरिएको छ।
३. मुख्य सूचनादातासँग अन्तरवार्ता: लैससास परिक्षणको गोष्ठी संचालन पूर्व सम्बन्धित सूचना संकलन र छलफलहरूबाट आएका नतिजाहरूको बारेमा पुष्ट्याई तथा थप जानकारी लिनका लागि गाउँपालिकाका मुख्य सरोकारवाला वा प्रतिनिधीहरूसँग अन्तरवार्ता गरिएको छ।
४. कार्यशाला संचालन (सूचकहरूको लेखाजोखा) :
  - (क) अनुसूची १ बमोजिमका सूचक अनुसार अंकभार दिनका लागि कार्यशाला संचालन गरिएको छ। लैससास परिक्षणका लागि समावेश गरिएका मुख्य ८ वटा सूचक रहेको छ जसमा गाउँपालिकाको कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा, योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन, आन्तरिक संरचना, क्षमता विकास, नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता, सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति, सुशासन रहेको छ। प्रत्येक सूचकहरूमा ७ वटा प्रश्नहरू राखिएका छन् र तिनै प्रश्नहरूको आधारमा गाउँपालिका पदाधिकारीहरू र कर्मचारीहरूसँग छलफल गरि सहभागितात्मक छलफलको आधारमा उक्त वुँदामा राम्रो देखिएमा १, मध्यम देखिएमा ०.५ र सुधार गर्नुपर्ने देखिएमा वा नभएमा ० अंकहरू प्रदान गरिएको छ।
  - (ख) विभिन्न शीर्षकहरूमा प्राप्त अंकहरूलाई माकुरे जालोको चित्र (Spider Diagram) बनाई सहभागीहरू माझ उक्त नमुना चित्र राखिएको छ। सो चित्रले देखाएका राम्रा पक्षहरूलाई निरन्तरता दिदै, कमजोर पक्षहरूलाई सुधार गर्दै आगामी दिनहरूमा गाउँपालिकालाई एक आदर्श स्थानीय तहको रूपमा स्थापित गर्न आवश्यकताहरूको पहिचान गरी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकासका लागि एकिकृत कार्ययोजना बनाई अगाडि बढाउनको निमित्त कार्ययोजना तयार गरिएको छ।
५. सवल, सुधारात्मक, अवसर र चुनौती विश्लेषण:

लैससास कार्यदलले सहभागितात्मक विधिका आधारमा कार्यशालाकै अवधीमा लैससासका लागि विगतमा भए गरेका गतिविधिहरू र अनुभवको आधारमा गाउँपालिकाको लैससास सम्बन्धी सवल पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष, अवसर र चुनौती पहिचान गरिएको छ। पहिचान भएका पक्षहरूलाई तल विस्तृत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

६. कार्ययोजना तयार :

सहभागितात्मक प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरूलाई समाधान गर्न अनुसूची ४ मा उल्लेख भएको ढाँचामा कार्ययोजना तयार गरिएको छ। यस कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले वार्षिक रुपमा अनुगमन गरी सुधार भएका पक्षहरूलाई माकुरे जालोमा थप्दै उपलब्धिहरूलाई आंकलन गरिनेछ। सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरूलाई पुनः कार्ययोजना बनाई निरन्तर कार्यान्वयन तयार पारिएको छ, जसमा गाउँपालिकाले आउदो आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ को वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा समावेश गर्ने गरि तयार पारिएको छ।

६. सहभागीहरू

नौकुण्ड गाउँपालिकामा लैससास परिक्षण विभिन्न फरक दिनहरूमा कार्यदल गठन देखि दस्तावेजहरू अध्ययन, तथा प्रमुख व्यक्तिहरूसंग अर्न्तवार्ता सामुहिक छलफल र कार्यशाला गोष्ठी मा समावेश भएका सहभागीहरू निम्नानुसार रहेका छन्।

दिन	महिला	पुरुष	जम्मा
पहिलो दिन कार्यदल ले दस्तावेज हरु अध्ययन	३	३	६
दोस्रो दिन अर्न्तवार्ता		१	१
तेस्रो दिन वडाहरूमा सामुहिक छलफल	३	१२	१५
तेस्रो दिन लैससासा गोष्ठी तथा अनुसिक्षण कार्यक्रम	१३	२३	३६

७. विश्लेषणका औजारहरू

- लैङ्गिक पक्षबाट नौकुण्ड गाउँपालिकाको संस्थागत र कार्यक्रमको माकुरीजालो ग्राफ विधिबाट विश्लेषण ।
- स्थानीय निकायको सवल र कमजोर पक्ष एवं अवसर तथा चुनौतिहरूको विश्लेषण ।

८. परीक्षणबाट आएका मुख्य प्राप्तिहरू

क्षेत्र - १ स्थानीय निकायको नीतिमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावशी विकासमा विश्लेषण

नौकुण्ड गाउँपालिका नया स्थानिय सरकार भएका कारण तथा देशको संरचना नै पुरै फेरवदल भई संघियतामा गएका कारण लैससास विकाशको लागि कुनै कार्य भएको देखिएको छैन। गाउँपालिका नीति निर्माण गर्ने, रणनीति र कार्यनीति बनाउने देखि लागु गर्ने सम्मका कार्यहरू गर्न बाकि रहेको देखिन्छ। गाउँपालिकामा लैङ्गिक विकास हने ईकाइको ब्यवस्था गरि पालिका भरि नै महिला र पुरुषको विकासको लागि कार्य गर्नुपर्ने देखिएको छ। यसरीनै कार्यालयमा गाउँपालिका स्तरीय लैङ्गिक सामनता तथा सामाजिक

समावेशिकरण कार्यान्वयन समिति निर्माण गरि सकृया रूपमा परिचालन गर्नुपर्ने अवस्था रहेको छ । आगामी समयमा गाउँपालिकाले लैससास मैत्री नितिमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ साथै सरोकारवालाहरुको सुभाबको आधारमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावशी विकास जस्ता नितिहरु बनेमा गाउँपालिकालाई फाईदा पुग्ने विश्वास गर्न सकिनु का साथै गाउँपालिकाले कुनै विषयका नितिहरु निर्माण गर्दा लैससास लाई मुख्य जोडदिई नितिहरु निर्माण गर्नुपर्ने रहेछ भन्ने आत्मसाथ पाईएको छ ।

क्षेत्र- २ लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा

नौकुण्ड गाउँपालिकाले कुनै पनि योजना तर्जुमा गर्दा लैससास मैत्री भएका थिएनन्, अब आउने समयमा लैससास मा आधारीत योजना तर्जुमालाई विशेषरूपमा जोड दिनुपर्ने महशुसिकरण गाउँपालिकालाई भएको छ । साथै योजना तर्जुमाको सात चरणहरुमा लैङ्गिक उत्तरदायि तथा सामाजिक समावेशि बजेट तर्जुमा प्रकृया अवलम्बन गरि कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्न नितान्त आवश्यक देखिएको छ । साथै कार्यक्रमलाई महिला बालबालिका तथा पिछडा वर्गका भिन्न-भिन्नै समूहमा विर्गिकरण गरि विश्लेषण गरी आवश्यकता पहिचान गर्नुपर्ने देखिन्छ, जसले गर्दा लक्षित वर्गका लागि छुट्टाईको बजेटले वास्तबिक रूपमा ती वर्गका ब्यक्तिहरुको जिवन स्तरमा सुधार ल्याउन सहयोग गर्दछ, र कार्यक्रमले तोकेको उदेश्य हासिल गर्न सहयोग पुग्दछ ।

क्षेत्र- ३ योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन

नौकुण्ड गाउँपालिकाले आफ्नो मातहतका वडा तहका साथै समुदाय स्तरका सूचना र तथ्याङ्क संकलन गरी खण्डीकृत रूपमा राख्नुपर्ने र वर्षको एक पटक अध्याबधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै योजना तर्जुमाको सबै चरणहरुमा लैङ्गिक उत्तरदायि तथा सामाजिक समावेशि बजेट तर्जुमा प्रकृया अवलम्बन गरि कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्न नितान्त आवश्यक देखिएको छ । गाउँपालिकाले परियोजनाहरुको कार्यान्वयन देखि वडा सम्मको कार्यान्वयनका साथै अनुगमन मूल्याङ्कन समितिमा ३३ प्रतिशत महिला राख्ने व्यवस्था मिलाई योजनको अनुगमनमा महिला प्रतिनिधिलाई अनिवार्य रूपमा उपस्थित हुने अवस्थाको सुनिश्चितता गर्नको लागि नीति बनाउनु आवश्यक देखिन्छ, भने अर्को महत्वपूर्ण कार्य भनेको योजनाको अनुगमन गर्दा ति योजनाले महिला पुरुष र विभिन्न जातजातिलाई भएको लाभ, असर र प्रभावको बारेमा विश्लेषण गर्नुपर्ने हो । सबै प्रकारका सरोकारवालाहरुको सहभागितामा लैससास सम्बन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान गर्ने तथा यस्ता सिकाईहरु कार्यक्रम र योजना तयार वा नीति निर्माण गर्दा सरोकारवाताहरुको सहभागीता गर्ने ।

क्षेत्र -४ आन्तरिक संरचना

गाउँपालिकाले गठन गर्ने गरेका यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्रमा समितिहरु, उपसमिति तथा कार्यदलमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व गर्ने, साथै विभिन्न कोषहरु को निर्माणमा बजेटको ब्यवस्था गर्ने जस्तै (जस्तै वाल विकास कोष, अपाङ्गता विकास कोष, छात्रवृत्ति कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) उनीहरुको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने । वालबालिका हेल्प लाईन लगायतका अन्य जानकारीहरु गाउँपालिकामा चुस्त तथा दुरुस्त रूपमा लैससास मैत्री संरचना निर्माण गर्ने ।

टोल विकास संस्था लगायत आमा समुह हरुलाई सक्रिय बनाउने तथा तिनिहरुको महत्वको बारेमा सरोकारवालाहरु संग छलफल अन्तक्रिया गर्ने । गाउँपालिकामा गठन भएका अपाङ्गता समितिहरु,दलित

वर्ग उत्थान जस्ता समितिहरुलाई सक्रिय रूपमा स्थानीय तहको कार्यक्रम कार्यन्वयन प्रकृत्यामा संलग्न हुनसक्ने गरि सुनिश्चितता गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

क्षेत्र - ५ क्षमता विकास

गाउँपालिकाले निर्माण गर्ने विभिन्न क्षेत्रगता योजनाका आवधिक योजना पनि निर्माण नभएकाले आवधिक योजना निर्माण गर्ने र गाउँपालिकाको आन्तरिक क्षमतालाई बढाई लैससास मैत्री बनाउने । गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्बन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने व्यवस्था गर्नको लागि गाउँपालिकाले कार्ययोजनामा समावेश गरि पूर्णमा कार्यक्रमलाई अनुरोध गरेको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो क्षमता विकासको साथसाथै लक्षित वर्ग का क्षमता विकासका कार्यक्रमहरुपनि संचालन गर्ने र उनीहरुमा परेको प्रभाव तथा असरको बारेमा विश्लेषण गर्ने ।

क्षेत्र - ६ नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिबद्धता

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई नेपाल सरकारले विभिन्न फोरममा गरेका प्रतिबद्धताको बारेमा जानकारी गराउने उदेश्यले कार्यक्रम र बजेटको तर्जुमा गरी त्यसै अनुरूपका केन्द्रमा बनेका विभिन्न कार्ययोजनाको आधारमा गाउँपालिकाकामा पनि कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने देखिएको छ । लैङ्गिक हिंसा रहित गाउँपालिका तथा वडा घोषणा गर्नको लागि आवश्यक कदम चाल्नुपर्ने देखिएको छ ।

क्षेत्र - ७ सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति

सामाजिक रूपमा वहिष्करणमा परेका व्यक्तिहरुको सामाजिक नक्सांकन अद्यावधिक रूपमा गर्नुपर्दो रहेछ, साथै कुनै संरचनाहरु निर्माण गर्दा अपांग मैत्री, बालबालिका मैत्री, महिला मैत्री हुनुपर्नेमा गाउँपालिकाले महसुस गरि वार्षिक योजनामा समावेश गरेको छ । राष्ट्रिय तथा स्थानीय अभियान र सम्बन्धित मुद्दाहरुमा पनि गाउँपालिका तहबाट कार्यन्वयन तहमा प्रयास भएको खण्डमा लैससास मैत्री वातावरणको सिर्जना गर्न सकिदो रहेछ, भन्ने आभाष नौकुण्ड गाउँपालिकालाई भएको छ ।

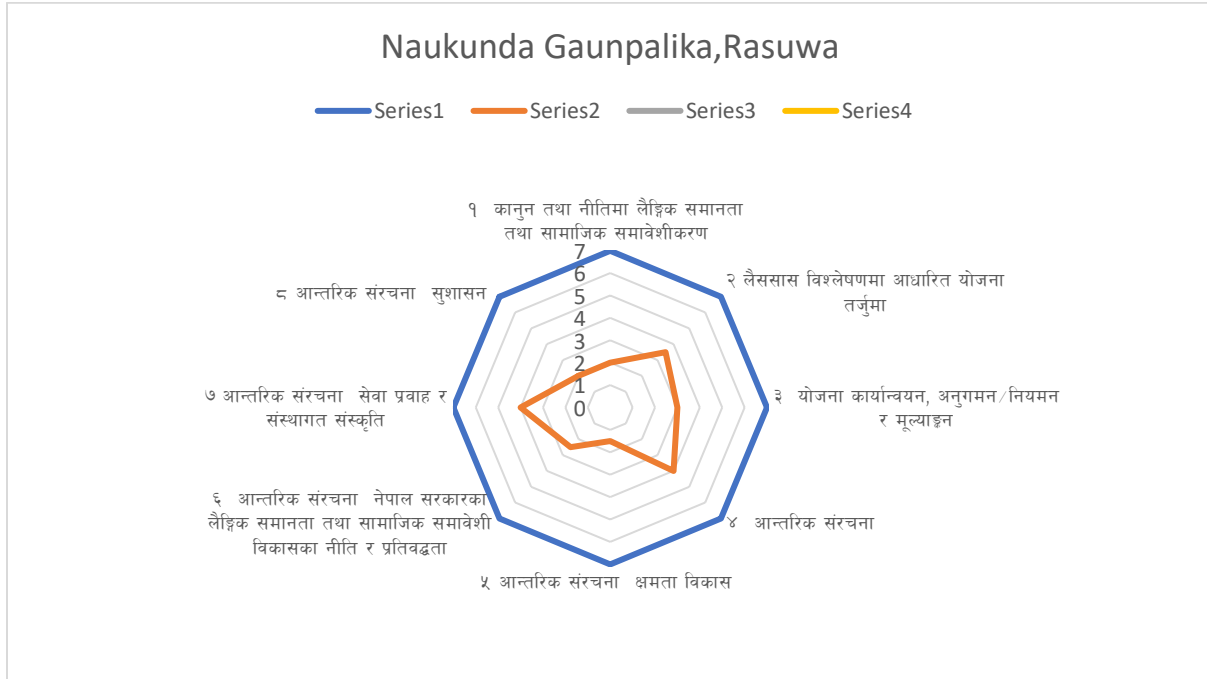
क्षेत्र - ८ सुशासन

गाउँपालिकाले अभिलेख केन्द्रको स्थापना गरि खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचना संकलन गर्नुपर्ने देखिन्छ र उक्त तथ्याङ्कको आधारमा गाउँपालिकाको योजनाहरु तर्जुमा गरेमा वास्तविक समुदायले योजनाबाट लाभ पाउन सफल हुन्थे भने लाभान्वित वर्ग र समुदाय दोहरिने सम्भाव्यता पनि कम हुन जाने थियो । गाउँपालिकाले आफ्ना योजना तथा कार्यक्रमको बारेमा लाभान्वित वर्गहरुलाई जानकारी दिनको लागि विभिन्न संचारका माध्यम प्रयोग गरि सुचुचित गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै त्यस्ता सुचना प्रवाहबाट लक्षित वर्गहरु लाभान्वित भए नभएको पनि यकिन गर्नुपर्ने देखिन्छ । नौकुण्ड गाउँपालिकाले सार्वजनिक सुनुवाई कार्यविधि नै कार्यपालिका बैठकबाट स्विकृत गराई आगामी समयमा अर्धवार्षिक रूपमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम संचालन गर्ने र यस्ता कार्यक्रमहरुको प्रत्यक्ष प्रभाव मा लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण को क्षेत्रमा पर्ने देखिने महसुस नौकुण्ड गाउँपालिकाले गरेको छ ।

९. लैससास बजेट परिक्षण विधिवाट देखिएका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवस्था
९.१ परीक्षण पश्चात सूचकहरूले प्राप्त गरेका अंक

सूचक नं	उपसूचकहरू	प्राप्ताङ्क	कुल अंक
१	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०१५, ०, ०, ०१५, ०, ०१५, ०१५	२
२	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०, ०१५, ०, ०१५, १, ०१५, १	३१५
३	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०१५, १, ०१५, ०१५, ०१५, ०, ०	३
४	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०१५, १, ०१५, १, ०१५, ०, ०१५	४
५	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०१५, ०१५, ०१५, ०, ०, ०, ०	११५
६	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०, ०१५, ०१५, ०१५, ०१५, ०१५, ०	२१५
७	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०, १, ०१५, ०१५, ०१५, ०१५, १	४
८	क, ख, ग, घ, ङ, च, छ	०१५, ०१५, ०, ०१५, ०१५, ०, ०	२

९.२ मााकुरे जालो

१०. सबल पक्ष र सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

क्षेत्र १ : कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	
सबल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
■ नौकुण्ड गाउँपालिकाले बनाएका कानूनहरू जस्तै : अपांगता पूनः स्थापना कोष निर्देशिका, दलित कोष	■ गाउँपालिकाले बार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा आफ्नो नीतिमानै महिला पुरुष समविकास तथा

<p>परिचालन कार्यविधि आदि तयार भइ कार्यान्वयन को चरणमा प्रवेश ।</p>	<p>सामाजिक समावेशिकरणका लागि नीति, उद्देश्य दिर्घकालिन सोच परीकल्पना गरी सोहि बमोजिम योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ आवधिक योजना नभएका कारण लैससास का धेरै विषयहरु समावेश गर्नमा कठिनाई । ■ लैससास सम्बन्धि निर्वाचित पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखिकरण गर्नुपर्ने । ■ सरोकारवालाहरु तथा सेवाग्राहि संग कानुनुहरु निर्माण गर्दा सुझाव लिनुपर्ने । ■ नौकुण्ड गाउँपालिकाको आफ्नो लैससास निति निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।
--	--

<p>क्षेत्र २ : लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा</p>	
<p>सबल पक्ष</p>	<p>सुधार गर्नुपर्ने पक्ष</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ खानेपानी रणनीतिक (Wash Master Plan) योजना तयार भएको । ■ आशिक रुपमा वार्षिक योजना तर्जुमामा लक्षित समूह तथा वर्गलाई योजना कार्यक्रम तर्जुमा गरिएको । ■ बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता हुने गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ■ नौकुण्ड गाउँपालिकाले समयमानै लैगिक तथा सामाजिक समावेशि योजना निर्माणका साथै तथ्याङ्क संकलन र अध्यावधि गर्नुपर्ने । ■ समावेशि बजेट तर्जुमा गर्नुपर्ने । ■ आवधिक, क्षेत्रगत, लैससास नीती अनुरूप वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम बनाउनुपर्ने । ■ बञ्चितकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट को व्यवस्था गरिनुपर्ने ।

<p>क्षेत्र ३ : योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन</p>	
<p>सबल पक्ष</p>	<p>सुधार गर्नुपर्ने पक्ष</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता भएको । ■ उपभोक्ता समिति गठन गर्दा आम भेला गर्ने गरिएको । ■ आशिक रुपमा विपन्न समुदाय का लागि लक्षित कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन भएका थोरै मात्रामा । ■ योजनाहरुका अनुगमन गर्ने गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> ■ स्थानीय तहमा महिला सहभागिता अर्थपूर्ण हुनुपर्ने र योजना सम्पन्न भएपछि योजनाको लाभ, असर र प्रभावबारे विश्लेषण गर्नुपर्ने । ■ कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा महिला सहभागि अभै पनि संतोषजनक नरहेकोले गर्दा आगामि दिनमा यसमा विशेष जोड दिनपर्ने । ■ गाउँपालिकाले अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबाट आएको पृष्ठपोषणलाई अर्को योजना तयार गर्दा समावेश गर्नुपर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय सरकारले लैङ्गिक समनाता तथा सामाजिक विकासको लागि प्रभावकारी नीति बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।
--	---

क्षेत्र ४ : आन्तरिक संरचना	
सबल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरूको खण्डीकृत तथ्यांक राख्ने गरिएको । सामाजिक विकास शाखा र महिला विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको । समुदायमा आधारित संस्थाहरू वा समितिहरू (जस्तै: महिला समुह, कृषि समुह) दर्ता र सूचीकृत गरी सक्रियरूपमा संचालनमा आएका । लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा बजेटको व्यवस्था भएको छ (जस्तै अपाङ्गता विकास कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू वा समितिहरू (जस्तै: महिला समुह, आमा समुह, बाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह) दर्ता र सूचीकृत गरी पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने । लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा बजेटको व्यवस्था भएको छ (जस्तै बाल विकास कोष, छात्रवृत्ति कोष, उनीहरूको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ? बाल हेल्प लाईन सम्बन्धि को व्यवस्था गर्ने का लागि साथै महिला आयोगको टोल फ्रि नम्बर को व्यवस्थापनको लागि सूचना प्रवाह गर्ने ।

क्षेत्र ५ : क्षमता विकास	
सबल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> उपभोक्ता समितिमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागितामा सुनिश्चिता गरिएको । गाउँपालिकाले क्षमता विकासको क्षेत्र पहिचानको लागि LISA स्व लेखा जोखा गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> नौकुण्ड गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीको लैससास सम्बन्धि तालिम तथा अभिमुखिकरण गर्नु पर्ने । गाउँपालिकाले संचालन गर्ने क्षमता विकास कार्यक्रमहरूमा सहभागिहरूको छनौट गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई विशेष प्राथमिकतामा राख्ने । लैससास विकासको लागि संघीय सरकार अन्तर्गतका संवैधानिक आयोगहरू, प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग समन्वय गर्ने ।

	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिकाले महिलाहरूका रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा, ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य जस्ता विषयहरूमा कार्यक्रम हरु संचालन गर्नु पर्ने ।
--	---

क्षेत्र ६ : नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	
सबल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> दिगो विकास लक्ष्यका प्राप्ती गर्ने कार्यक्रमहरू र सोहि अनुसारको बजेट थोरै मात्रामा विनियोजन भएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> नौकुण्ड गा.पा.ले योजना तर्जुमा गर्दा आफ्नो नीतिमानै महिला तथा पुरुष विकास तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि नीति, उद्देश्य दिर्घकालिन सोच परीकल्पना गरी सोहि बमोजिम योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने । महिला विकासका लागि भएका बेइजिङ्ग घोषणा पत्रका लगाएताका अन्य अन्तराष्ट्रिय प्रतिवद्धताहरूका (ICERD), ILO बारेमा स्थानीय निकायका पदाधिकारीहरू वा कर्मचारीहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने हालसम्म लैङ्गिक हिंसा रहित गाउँपालिका / वडा घोषणा गर्नु पर्ने । महिला हिंसा विरुद्ध सून्य सहिष्णुता अपनाउनको लागि कुनै नीतिगत व्यवस्था गर्नु पर्ने । सयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारिट १३२५ र १८२० को राष्ट्रिय कार्यनिति अनुरूप स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम नबनेको ।

क्षेत्र ७: सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति	
सबल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरूका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुम्ति शिविर संचालन गरेको । गाउँपालिकामा लैससासमैत्री आचरण, भाषा, व्यवहार आदि प्रयोगमा आएको । स्तनपान सम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको । 	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण तथा सामाजिक समावेशीकरण लागि कार्यालयमा अल्पकालीन (वार्षिक) र दीर्घकालीन (वहुवार्षिक) योजना तयार गर्नुपर्ने । आफनै भौतिक पूर्वाधार नभएका कारण सेवा प्रवाहमा कठीनाई, आफनै भवन लगायत का अन्य संरचना निर्माणमा जोड दिनुपर्ने ।

<ul style="list-style-type: none"> ■ वालश्रम, बाल विवाह, बहुविवाह, दाइजो प्रथा, वोक्सी, छुवाछुत प्रथा तथा घरेलु हिंसा, महिला हिंसा उल्मुलन र नियन्त्रणका लागि) अभियान र चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन आंशिक रूपमा गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ■ पालिका भित्र निर्माण हुने संरचनाहरुमा लैससास मैत्री हुनुपर्ने । ■ लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्नु पर्ने ।
---	---

क्षेत्र दः सुशासन	
सबल पक्ष	सुधार गर्नुपर्ने पक्ष
<ul style="list-style-type: none"> ■ नागरिक वडा पत्र सबै वडाहरुमा राखेको । ■ गा.पा. जारी गरेका विभिन्न सूचनाहरु गा.पा.को वेवसाईटमा राख्ने गरेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ■ गा.पा. ले नागरिक वडापत्र गाउँपालिका मा राख्नु पर्ने । ■ सम्पूर्ण सूचना तथा कार्यपालिका सभाका निर्णयहरु सार्वजनिक सुचना पाटी तथा गा.पा.को वेवसाईटमा राख्नु पर्ने । ■ चौमासिक रूपमा सार्वजनिक सुनुवाई गर्नु पर्ने । ■ नागरिक अभिमत पत्र तथा नागरिक प्रतिवेदन पत्र प्रावधानको ब्यवस्था गर्नु पर्ने । ■ लैससासका राम्रा अभ्यासहरु, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, स्थानीय तहका समितिहरुमा छलफल गर्ने, अन्य स्थानीय तह, नागरिक समाज तथा प्रदेश र संघ सम्बन्धित निकायहरुसंग आदान प्रदान गर्नु पर्ने ।

११. लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना

लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी विकास कार्ययोजना आगामी आ.ब. ०७७/७८ को वार्षिक कार्यक्रममा बजेट सहित समावेश गर्ने गरी तयार पारिएको छ ।

क्र.स	अवस्थामा सुधारकालागि आवश्यक कृयाकलाप	मुख्य जिम्मेवारी			समयावधि	थप आर्थिक दायित्व व्यहोर्न	
		पहलकर्ता	निर्णयकर्ता	कार्यान्वयन कर्ता		पर्ने (अनुमानित कति रु. हजारमा) खर्च व्यहोर्ने श्रोत प्रष्ट खुलाउने)	नपर्ने
१.कानुन तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरण (जम्मा अंक ७,प्राप्तांक २)							
	कानुन तथा नीति निर्माणको क्रममा लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायको सुभाव संकलन तथा छलफल गर्ने ।	प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ जेष्ठ मसान्त		√
	हालसम्म स्वीकृत भएका कानुनहरु र नीतिहरुका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण तथा समान बुझाई गर्नको लागि अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ जेष्ठ मसान्त	√	

गाउँपालिकाको लैससास नीति बनाउने । तर्जुमा गरिएको भए लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायसंग छलफल गरी सुझाव समावेश गरि कार्यान्वयन गर्ने । (जस्तै अपांगता मैत्री, बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री, दलित वा जोखिममा परेको र अन्य समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक रुपान्तरणका लागि बनाइएको नीति कार्यविधिहरु)	प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ बैशाख		√
२.लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा (जम्मा अंक ७,प्राप्तांक ३५)						
आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैगिक तथा सामाजिक रुपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको आर्थिक तथा सामाजिक हैसियतमा परिवर्तन एवम् रुपान्तरण ल्याउने गरी आवधिक योजना निर्माणमा पूर्णमा कार्यक्रम लाई अनुरोध गरिसेकेको	प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ जेष्ठ मसान्त		√
वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ अषाढ	√	
३.योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकन जम्मा अंक ७,प्राप्तांक ३						
उपभोक्ता समिति गठन गरी आम भेला गर्दा उक्त भेलामा सहजीकरणका लागि कर्मचारी वा महिला वडा सदस्यहरुको भूमिका पष्ट गरि लागु गर्ने ।	योजना शाखा,प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ अषाढ		√
उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह, लाभान्वित समूह उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व को सुनिश्चितता गर्ने । अनुगमनका सूचकहरु बनाउदा लैससास सम्बन्धी सूचकहरु समावेश गरी सूचक तयार गर्ने तथा अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल गर्न व्यवस्था मिलाउने ।	योजना शाखा,प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष	२०७७ अषाढ		√
सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिक रुपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समूहलाई लागत अनुरूप पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने तथा स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरुलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्नको लागि गा.पा.ले कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष, प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर	√	

	नियमित रूपमा सबै प्रकारका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा लैससास सम्बन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान गर्ने तथा यस्ता सिकाईहरू कार्यक्रम र योजना तयार वा नीति निर्माण गर्दा सरोकारवाताहरूको सहभागीता गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष, प्र.प्र.अ.	२०७७ अषाढ		√
४.आन्तरिक संरचना जम्मा अंक ७,प्राप्तांक ४							
	गाउँपालिकाले गठन गर्ने गरेका यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्रमा समितिहरू, उपसमिति तथा कार्यदलमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष,प्र.प्र.अ.	निरन्तर		√
	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा बजेटको व्यवस्था भएको छ (जस्तै बाल विकास कोष, अपाङ्गता विकास कोष, छात्रवृत्ति कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) उनीहरूको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	उपाध्यक्ष,प्र.प्र.अ.	२०७७ अषाढ	√	
	बाल हेल्पलाइन १०९८, बालबालिका हराएमा वा भेटिएमा १०४, महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको वारेमा उजुरी गर्न सकिने राष्ट्रिय महिला आयोगको टोल फ्रि नं. ११४५, घरेलु हिंसा जस्ता उपयोगी जानकारीहरू समुदाय स्तरसम्म प्रभावकारी ढंगबाट सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय संयन्त्र प्रयोग गरी लाभग्राहीहरूलाई सूचना प्रवाह गर्ने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर		√
	गाउँपालिकाले टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू वा समितिहरू (जस्तै: महिला समुह, आमा समुह, बाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह तथा टोल विकास संस्था) दर्ता र सूचीकृत गरी सक्रियरूपमा संचालनमा ल्याउने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ अषाढ		√
५.क्षमता विकास (जम्मा अंक ७,प्राप्तांक १।५)							
	गाउँपालिकामा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना बनाईएको छ साथै कार्ययोजनाका लागि आवधिक, क्षेत्रगत र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ अषाढ	संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास	√

						कार्ययोजन । बनाईएको छ	
गाउँपालिकाले स्वरोजगार वृद्धि गर्ने तथा वैदेशिक एवं रोजगारीमा जाने समुहको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्ने गरेको छ वा छैन ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरूलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर	√		
तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूको क्षमतामा आएको परिवर्तनका सम्बन्धमा प्रभावकारी अनुगमन गर्ने । तालिमप्राप्त व्यक्ति वा सेवाप्राप्त गर्ने समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा परिवर्तन भएको अभिलेखिकरण गर्ने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर		√	
गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्बन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने व्यवस्था गर्नको लागि पूर्णमा कार्यक्रमलाई अनुरोध गर्ने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ आषाढ		√	
गाउँपालिकाले महिलाहरूका रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा, ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी) संचालन गर्ने ।	उपाध्यक्ष प्र.प्र.अ	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर	√		
लैससास विकासको लागि संघीय सरकार अन्तर्गतका संवैधानिक आयोगहरू, प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग समन्वय नियमित रुपमा गर्ने ।	अध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर		√	
६. नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिबद्धता (जम्मा अंक ७,प्राप्तांक २।५)							

महिला विकासका लागि भएका बेईजिड घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धता र दिगो विकासका सत्रवटा लक्ष्यहरु, बाल अधिकार, जातीय विभेद विरुद्धको अन्तराष्ट्रिय महासन्धी (ICERD), ILO, अपांगता भएका व्यक्तिहरुको अधिकार संरक्षण गर्ने महासन्धि आदिको वारेमा स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई अभिमुखिकरण गर्नुको लागि पूर्णमा कार्यक्रमलाई अनुरोध गर्ने ।कोहि पनि पछाडी नछुटुन् भन्ने कुराको सुनिश्चितताको लागि अध्ययन र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने तथा गा.पा. प्राफाईल अद्यावधिक गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर	√	
महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारीत प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनी उल्लेख गरेका कार्यक्रम हरुमा रकम विनियोजन आउदो आ.ब. मा गर्ने तथा कार्यान्वयन मा ल्याउने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ आषाढ	√	
महिला अधिकार स्थापना र महिला माथि हुने हिंसा विरुद्धको विभिन्न दिवस र अभियान जस्तै महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान, किशोरी दिवस, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस, स्वच्छ महिनावारी दिवस सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ आषाढ	√	
७. सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति (जम्मा अंक ७,प्राप्तांक ४)						
लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ मंसिर		√
बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण गर्नको लागि गा.पा ले पहल गर्ने तथा स्थानीय तहले सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाउँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिलारपुरुष शौचालय, प्रतिकालय को व्यवस्था गर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.	२०७७ आषाढ		√

	राष्ट्रिय तथा स्थानीय अभियान र सम्बन्धित मुद्दाहरुमा (जस्तै निकृष्ट प्रकारको बालश्रम, बाल विवाह, बहुविवाह, दाइजो प्रथा, वोक्सी, छुवाछुत प्रथा तथा घरेलु हिंसा, महिला हिंसा उल्लुलन र नियन्त्रणका लागि) अभियानरचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालनगर्ने ।	उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.		निरन्तर	√
८	सुशासन जम्मा अंक ७,प्राप्तांक २						
१	स्थानीय तहले सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण, गुनासो सुनुवाई, सामुदायिक सुचना पाटी, नागरिक वडापत्र जस्ता सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगबाट गर्ने ।	अध्यक्ष, उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,सुचना प्र.प्र.अ.	शाखा	२०७७ आषाढ	√
	गाउँपालिकाले नियमित रुपमा आयोजना गर्ने सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) सार्वजनिक गर्ने ।	अध्यक्ष, उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,सुचना प्र.प्र.अ.	शाखा	२०७७ आषाढ	√
	Website निर्माण गरी विभिन्न सूचनाहरु (वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, आय-व्यय, पार्श्वचित्र, जोखिम नक्साकंन, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरु, पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण तथा अन्य नियमित सूचनाहरु आदि) सार्वजनिककरण गर्ने ।	अध्यक्ष, उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,सुचना प्र.प्र.अ.	शाखा	२०७७ मंसिर	√
	सार्वजनिक महत्वका सूचनाहरु साथै माथि “घ” मा उल्लेखित विवरण प्रकाशन गरी स्थानीय संचार माध्यम तथा सूचना पाटी वा सवैको पहुँचमा हुने स्थानमा सर्वजनिक गर्ने साथै स्थानीय तह, नागरिक समाज तथा प्रदेश र संघ सम्बन्धित निकायहरुसंग आदान प्रदान गर्ने ।	, उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.		२०७७ मंसिर	√
	लैङ्गिक तथा सामाजिकरुपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरुको पहुँचका लागि गरिएका सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गर्ने, गरिएको भए त्यसले स्थानीय तहको विकास कार्यहरुमा सहभागितामा वृद्धि ल्याएको हुनेछ ।	, उपाध्यक्ष	अध्यक्ष	,प्र.प्र.अ.		२०७७ मंसिर	√

१२. निष्कर्ष

- परिक्षण पश्चात लैससास विकासको लागि गाउँपालिका उपाध्यक्ष ज्यूले नयाँ संरचना भएको हुंदा धेरै गर्न बाँकि रहेको र विस्तारै यस क्षेत्रमा कार्य गर्दै जाने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नु भएको छ ।
- गाउँपालिकामा पहिलो पटक लैससास परिक्षण भएको हुदा यसको महत्व तथा अवधारणाको बारेमा गाउँपालिकाले गहिरो तह बाट बुझ्ने अवसर प्राप्त गर्‍यो ।
- समग्र गाउँपालिकाको अवस्था तथा स्वलेखाजोखा अंकभारका का आधारमा सूचकहरु माफर्त महसुसिकरण गर्‍यो ।
- नौकण्ड गाउँपालिकाले लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण मा वार्षिक कार्ययोजना बनाई आगामी वर्षको वार्षिक निति तथा कार्यक्रममा समावेश गर्ने गरि तयार पारिएको छ ।
- नौकण्ड गाउँपालिकाका कर्मचारीहरुले लैङ्गिक परिक्षण कार्यलाई चासोको रुपमा लिई लैङ्गिक परिक्षण कार्यक्रममा सहभागि हुनुभयो जसले गर्दा समग्रमा परिक्षण कार्यक्रम राम्रो रह्यो ।
- आउंदो आर्थिक वर्षबाट “लैससास” नीति र रणनीति पारित गर्न प्रतिबद्धता जाहेर भएको छ । त्यसै गरि क्षमता विकास कार्ययोजना बनाई त्यसमा “लैससास” समितिको क्षमता विकासको लागि र “लैससास” परिक्षणको लागि बजेट विनियोजित गर्नको लागि पनि कटिबद्ध भएको पाईएको छ ।
- गाउँपालिकाले योजना निर्माण, कार्यान्वयन तथा मुल्यांकनको तह सम्म “लैससास” लाई समावेस गर्ने भन्ने बारेमा सबै निर्वाचित पदाधिकारीहरुको समान बुझाई रह्यो ।
- गाउँपालिकाले आफना सवल पक्षहरु तथा सुधारगर्नु पर्ने पक्षहरुको बारेमा पनि जानकारी पाईएको छ ।
- “लैससास” कार्य योजनालाई कार्यपालिकाको बैठकले स्विकृत गरेको ।

१३. सुझाव

- लैससास विकासको लागि प्रत्येक वर्ष सभाबाट बजेट विनियोजित गरी योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक ।
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मंत्रालयबाट गाउँपालिका स्तरीय लैससास कार्यन्वयन समिति गठनको लागि प्रष्ट निर्देशन दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको ।
- गाउँपालिका अध्यक्षको समय व्यस्तताले गर्दा कार्ययोजना बनेको भएता पनि कार्यान्वयनमा चुनौती देखिएको ।
- आगामि वर्षको “लैससास” परिक्षण गर्दा यस वर्ष बनाइएको कार्ययोजनाको समिक्षा गरि कारणबस सम्पन्न गर्न नसकिएको कार्यक्रमहरुलाई अर्को वर्ष निरन्तरता दिनुपर्ने ।
- “लैससास” परिक्षण फरक फरक समयमा गोष्टि तथा अभिमुखिकरण गर्नु गर्ने भएका कारण जनप्रतिनिधिहरु को समय जुटाउनमा समस्या त्यसले गर्दा जनप्रतिनिधिहरुलाई लैससास सम्बन्धि अभिमुखिकरण गर्नुपर्ने ।

१४. अनुसूचीहरु

१४.१ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षणका सूचक

नोट : ० = शून्य, ०.५ = ठिकै, १ = राम्रो

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरु	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
१	कानून तथा नीतिमा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	७	२		
क	गाउँपालिकाले तर्जुमा गर्ने कानून (ऐन, नियम, निर्देशिका, कार्यविधि, मापदण्ड), नीति/रणनीति तयार गर्दा लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिले सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	० - १	०।५	सहकारी ऐन, उपभोक्ता समिति संचालन निर्देशिका, अपाङ्गता सम्बन्धि कार्यविधि	
ख	कानून तथा नीति निर्माणको क्रममा लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायको सुझाव लिईएको छ वा छैन ?	० - १	०		
ग	हालसम्म स्वीकृत भएका कानूनहरु र नीतिहरुका बारेमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि अभिमुखिकरण भएको छ वा छैन र समान बुझाई छ वा छैन ?	० - १	०		
घ	स्वीकृत भएका कानून र नीतिहरु वेवसाइटमा राखिएको साथै प्रकाशन गरी सबैको पहुँचमा हुने गरी पालिकाका सम्बन्धित शाखाहरु र वडा कार्यालयमा राखिएको छ वा छैन ?	० - १	०।५	गाउँपालिकाको website	
ङ	गाउँपालिकाको लैससास नीति छ वा छैन ? तर्जुमा गरिएको भए लाभग्राही विशेषतः महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायसंग छलफल गरी सुझाव समावेश गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	० - १	०		
च	महिला तथा सामाजिकरूपमा बञ्चितमा परेको समुदायहरु लक्षित गरी छुट्टै नीति, निर्देशिका वा कार्यविधिहरु बनेका छन् वा छैनन् ? (जस्तै अपाङ्गता मैत्री, बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री, दलित वा जोखिममा परेको र अन्य समुदायको सामाजिक तथा आर्थिक	० - १	०।५	अपाङ्गता मैत्री, बालमैत्री, लैङ्गिक मैत्री कार्यविधिहरु	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
	रूपान्तरणका लागि बनाइएको नीति कार्यविधिहरू)				
छ	गाउँपालिकामा हुनसक्ने सबै प्रकारका विभेद / दुर्व्यवहार (जस्तै यौनजन्य, जातीय र महिला हिंसा नियन्त्रण, समान कामका लागि समान ज्यालाको लागि नीति बनाएर लागु गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाले गरेका निर्णय प्रतिलिपीहरू	
२	लैससास विश्लेषणमा आधारित योजना तर्जुमा	७	३।५		
क	आवधिक योजनाको उद्देश्य, रणनीति तथा नतिजामा लैगिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको आर्थिक तथा सामाजिक हैसियतमा परिवर्तन एवम् रूपान्तरण ल्याउने गरी स्पष्टरूपमा उल्लेख गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०		
ख	आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना (जस्तै स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, कृषि, विपत जोखिम व्यवस्थापन आदि) तर्जुमा गर्दा गाउँ पार्श्वचित्रबाट प्राप्त लिङ्ग, उमेर, भूगोल, जातजाति, भाषा, सस्कृति, वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदि अनुसारको छुट्टाछुट्टै अवस्था विश्लेषण गरि आवश्यकता पहिचान गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम	
ग	आवधिक, क्षेत्रगत, लैससास नीती अनुरूप वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम बनाइने गरेको छ वा छैन ? यस्ता नीति र वार्षिक कार्यक्रम बीचको तादम्यता छ वा छैन ?	०- १	०		
घ	वार्षिक योजना तर्जुमा गर्दा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट (GRB) तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्बन गरी कार्ययोजना तयार गर्ने गरिएको छ ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वार्षिक नीती तथा कार्यक्रम	
ङ	बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा सबै प्रकारका लिङ्ग र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता हुने गरेको छ वा छैन ?	०- १	१	बस्तीस्तरको योजना तर्जुमा गर्दाको बैठक माईन्ट	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
च	वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विषयगत समिति अनुसार छुट्याईएको बजेट र कार्यक्रममा लैससासलाई स्पष्ट रूपमा संबोधन गर्ने गरी विषयगत कार्यक्रमहरू तयार गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका	
छ	बञ्चितकरण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको लागि विशेष कार्यक्रम तथा बजेट तय भएको छ वा छैन ?	०- १	१	गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका	
३	योजना कार्यान्वयन, अनुगमन/नियमन र मूल्याङ्कन	७	३		
क	उपभोक्ता समिति गठन गर्दा आम भेला गर्ने गरिएको छ वा छैन ? उक्त भेलामा सहजीकरणका लागि कर्मचारी वा महिला वडा सदस्यहरूको भूमिका हुने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	उपभोक्ता समितिको निर्णय माईन्यूट	
ख	उपभोक्ता समितिमा कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिलाको सहभागिता छ वा छैन ? साथै अध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षमध्ये कम्तिमा एकजना महिला सदस्य रहने व्यवस्था छ वा छैन ?	०- १	१	उपभोक्ता समितिको निर्णय माईन्यूट	
ग	उपभोक्ता समितिमा लैङ्गिक तथा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुह, लाभान्वित समूह उपस्थिति रहेको अवस्थामा तिनीहरूको समेत प्रतिनिधित्व हुने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको मस्यौदा पाशवचित्र र उपभोक्ता समितिको निर्णय माईन्यूट	
घ	योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ बमोजिम गठित सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिले अनुगमनका सूचकहरू वनाउदा लैससास सम्वन्धी सूचकहरू समावेश गरी सूचक वनाइएको छ वा छैन ? र अनुगमन प्रतिवेदन कार्यपालिकामा छलफल हुन्छ वा हुदैन ?	०- १	०।५	अनुगमन प्रतिवेदन तथा फिल्ड प्रतिवेदन	
ङ	गत आ.व.को वार्षिक योजनामा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको उत्थानका लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा बजेटको कार्यान्वयन पूर्णरूपमा भए वा भएनन् ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको बजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका, अनुगमन प्रतिवेदन तथा फिल्ड प्रतिवेदन	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
च	सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्दा लैंगिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई लागत अनुरूप पुगेको लाभ, असर र प्रभाव विश्लेषण गर्ने गरिन्छ ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरूलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०-१	०		
छ	नियमित रूपमा सबै प्रकारका सरोकारवालाहरूको सहभागितामा लैससास सम्बन्धी छलफल, सिकाई आदानप्रदान हुने गरेको छ वा छैन ? के यस्ता सिकाईहरू कार्यक्रम/योजना तयार वा नीति निर्माण गर्दा समावेश गर्ने गरिन्छ ?	०-१	०		
४	आन्तरिक संरचना	७	४		
क	गाउँपालिकामा गठीत न्यायिक समिति र वडा तहका मेलमिलाप केन्द्रमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०-१	०।५	गाउँपालिकामा गठीत न्यायिक समितिको संरचना र मेलमिलापकर्ताहरूको नामावली ।	
ख	न्यायिक समिति र मेलमिलाप केन्द्रमा दर्ता भएका र समाधान गरिएका विवादहरूको खण्डीकृत तथ्यांक (क्षेत्र र लाभान्वित) को अभिलेख राखिएको छ वा छैन ?	०-१	१	न्यायिक समितिको अभिलेख पुस्तिका	
ग	गाउँपालिकाले गठन गर्ने गरेका समितिहरू, उपसमिति तथा कार्यदलमा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको समानुपातिक प्रतिनिधित्व भएको छ वा छैन ?	०-१	०।५	गाउँपालिकामा गठन भएका विषयगत समिति र उपसमितिहरूको संरचना ।	
घ	सामाजिक विकास शाखा/महिला तथा बाल विकास शाखा अन्तर्गत लैससास सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको छ वा छैन ?	०-१	१	सम्पर्क व्यक्ति तोकिएको पत्र ।	
ङ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा वहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको विकासको लागि छुट्टै कोष तथा वजेटको व्यवस्था भएको छ (	०-१	०।५	गाउँपालिकाको वजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिक	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
	जस्तै बाल विकास कोष, अपाङ्गता विकास कोष, छात्रवृत्ति कोष, दलित उत्थान विकास कोष आदि) ? उनीहरूको सक्रियता र आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?				
च	बाल हेल्पलाइन १०९८, बालबालिका हराएमा वा भेटिएमा १०४, महिला तथा बालबालिकामाथि हुने हिंसाको बारेमा उजुरी गर्न सकिने राष्ट्रिय महिला आयोगको टोल फ्रि नं. ११४५, घरेलु हिंसा जस्ता उपयोगी जानकारीहरू समुदाय स्तरसम्म प्रभावकारी ढंगबाट सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय संयन्त्र प्रयोग गरी लाभग्राहीहरूलाई सूचना प्रवाह गरिने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		
छ	गाउँपालिकाले टोल विकास संस्था तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू वा समितिहरू (जस्तै: महिला समुह, आमा समुह, बाल क्लब, संचार समुह, कृषि समुह) दर्ता/सूचीकृत गरी सक्रियरूपमा संचालनमा ल्याईएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको दर्तासूचीकृत पुस्तिक	
५	क्षमता विकास	७	१।५		
क	गाउँपालिकामा स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकास कार्ययोजना बनाईएको छ वा छैन ? यस्ता कार्ययोजनाका लागि आवधिक, क्षेत्रगत र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	स्थानीय सरकारको संस्थागत स्व- मूल्याङ्कन गरी क्षमता विकासका लागि बनाईएको कार्ययोजना	
ख	गाउँपालिकाले संचालन गर्ने क्षमता विकास कार्यक्रमहरूमा सहभागिहरूको छनौट गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करणमा परेका व्यक्ति र समुहलाई विशेष प्राथमिकतामा राखेर आवश्यकता पहिचानका आधारमा गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाले संचालन गरेका क्षमता विकास कार्यक्रमहरूमा सहभागिहरूको नामावली ।	
ग	गाउँपालिकाले स्वरोजगार वृद्धि गर्ने तथा वैदेशिक एवं रोजगारीमा जाने समुहको क्षमता विकासको लागि कार्यक्रमहरू तय	०- १	०।५	गाउँपालिकाले संचालन गरेका क्षमता विकास कार्यक्रमहरूमा	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
	गरी कार्यान्वयन गर्ने गरको छ वा छैन ? स्थानीय तहले रुपान्तरणीय विकासको लागि सबै वर्ग वा व्यक्तिहरूलाई ज्ञान तथा सीप विकास गर्ने गरेको छ वा छैन ?			सहभागिहरूको नामावली ।	
घ	तालिम प्राप्त व्यक्तिहरूको क्षमतामा आएको परिवर्तनका सम्बन्धमा प्रभावकारी अनुगमन गर्ने गरेको छ वा छैन ? तालिमप्राप्त व्यक्ति वा सेवाप्राप्त गर्ने समुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरणमा परिवर्तन भएको अभिलेखिकरण गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०		
ङ	गाउँपालिकाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिममा लैससास सम्बन्धी छुट्टै विषय राखि तालिम दिने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		
च	गाउँपालिकाले महिलाहरूका रणनीतिक आवश्यकता पुरा गर्नका लागि लोक सेवा आयोग तयारी कक्षा, ग्रामीण महिला प्राविधिकहरू (पशु सेवा, कृषि, स्वास्थ्य र पूर्वाधार सम्बन्धी) तयार गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		
छ	लैससास विकासको लागि संघीय सरकार अन्तर्गतका संवैधानिक आयोगहरू, प्रदेश सरकार तथा जिल्लास्तरका कार्यालयहरूसंग समन्वय गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०		
६	नेपाल सरकारका लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी विकासका नीति र प्रतिवद्धता	७	२१५		
क.	महिला विकासका लागि भएका बेईजिड घोषणा पत्रका बाह्रवटा प्रतिवद्धता र दिगो विकासका सत्रवटा लक्ष्यहरू, बाल अधिकार, जातीय विभेद विरुद्धको अन्तराष्ट्रिय महासन्धी (ICERD), ILO, अपांगता भएका व्यक्तिहरूको अधिकार संरक्षण गर्ने महासन्धि आदिको वारेमा स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि र कर्मचारीहरूलाई अभिमुखिकरण गरिएको छ ? कोहि पनि पछाडी नछुट्टुन् भन्ने कुराको	०- १	०		

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
	सुनिश्चितताको लागि अध्ययन र विश्लेषण गरी तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिएको छ ?				
ख.	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहको साथै जोखिममा परेका समुदायका लागि विशेष कार्यक्रम सहित दिगो विकासका लक्ष्यहरूको स्थानीयकरणका लागि स्थानीय तहले सरोकारवालाहरूसँगको सहकार्यमा कार्य गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका र खर्चको अभिलेख	
ग.	महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन गर्ने महासन्धि (CEDAW) कार्यान्वयनका लागि तयार गरिएको राष्ट्रिय कार्ययोजना र संयुक्त राष्ट्रसंघीय सुरक्षा परिषदबाट पारीत प्रस्ताव नं. १३२५ र १८२० को कार्यान्वयन राष्ट्रिय कार्ययोजनामा स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी भनी उल्लेख गरेका कार्यक्रम हरुमा रकम विनियोजन गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका र खर्चको अभिलेख	
घ.	महिला विरुद्ध हुने सबैखालको हिंसा निर्मुल गर्ने कार्यक्रमहरू र सो अनुसारको वजेट विनियोजन गरी कार्यक्रम समयमै सम्पन्न गरेको छ ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका र खर्चको अभिलेख	
ङ	महिला अधिकार स्थापना र महिला माथि हुने हिंसा विरुद्धको विभिन्न दिवस र अभियान जस्तै महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान, किशोरी दिवस, अन्तराष्ट्रिय महिला दिवस, स्वच्छ महिनावारी दिवस सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका र खर्चको अभिलेख	
च	संयुक्त राष्ट्रसंघीय वाल अधिकार महासन्धी १९८९ मा गरिएको प्रतिबद्धता कार्यान्वयनका लागि वजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको वजेट तथा कार्यक्रमको पुस्तिका र खर्चको अभिलेख	
छ	समाजमा विद्यमान जातीय विभेद र छुवाछुत सम्बन्धी सामाजिक, सांस्कृतिक र धार्मिक कुरीति र अभ्यास हटाउनका लागि वजेट विनियोजन सहित कार्यक्रम तयार गरी समयमै सम्पन्न गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
७	सेवा प्रवाह र संस्थागत संस्कृति	७	४		
क	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिष्करण र जोखिममा परेका व्यक्ति र समुदायको नक्सांकन तथा वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		
ख	गत आ.व. मा सेवा सुविधामा पहुँच नभएका समुदायहरूका लागि सेवा प्रवाहमा पहुँच पुऱ्याउन घुमि शिविर संचालन भए वा नभएको ?	०- १	१	घुमि शिविर संचालन गर्दाको दर्ता अभिलेख र फोटाहरु ।	
ग	बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, महिला र अपांगमैत्री भौतिक संरचना (सार्वजनिक स्थल) निर्माण भएका छन् वा छैनन् ? स्थानीय तहले सेवाग्राहीहरु प्रतिक्षारत रहँदा बस्ने ठाउँको उचित व्यवस्थापन जस्तै पिउने पानी, महिला/पुरुष शौचालय, प्रतिकालय आदि छ वा छैन ?	०- १	०।५	कार्यक्रम गरेको माईन्यूट र फोटाहरु	
घ	महिला कर्मचारीहरूको गर्भावस्था र बच्चालाई स्तनपान सम्बन्धी संवेदनशीलतालाई ध्यान दिने गरिएको छ वा छैन (जस्तै गर्भवती महिलालाई जोखिमयुक्त, खतरायुक्त काममा लगाउन नपाइने) ?	०- १	०।५	महिला कर्मचारीले दिएको प्रतिक्रिया	
ङ	राष्ट्रिय तथा स्थानीय अभियान र सम्बन्धित मुद्दाहरूमा (जस्तै निकृष्ट प्रकारको बालश्रम, बाल विवाह, बहुविवाह, दाइजो प्रथा, वोक्सी, छुवाछुत प्रथा तथा घरेलु हिंसा, महिला हिंसा उल्मुलन / नियन्त्रणका लागि) अभियान/चेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन हुने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	कार्यक्रम गरेको माईन्यूट र फोटाहरु	
च	महिला हिंसा विरुद्धको शुन्य सहनशिलता अपनाईएको छ वा छैन ? कार्यक्षेत्रमा हुने यौनजन्य हिंसा र दुर्व्यवहारको सम्बोधन गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	महिला कर्मचारीहरूको प्रतिक्रिया	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ताङ्क	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
छ	गाउँपालिकामा लैससासमैत्री आचरण, भाषा, व्यवहार आदि प्रयोगमा आएको छ वा छैन ? यस्तो व्यवस्थाका लागि पहल गरिएको छ वा छैन ?	०- १	१	कर्मचारीहरूको प्रतिक्रिया	
८	सुशासन	७	२		
क	स्थानीय तहले सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परिक्षण, सामाजिक परिक्षण, लैससास परिक्षण, गुनासो सुनुवाई, सामुदायिक सूचना पाटी, नागरिक वडापत्र जस्ता सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारी ढंगबाट गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	उपभोक्ता समिति ले गरेको सार्वजनिक परिक्षणका माईन्यूट र फोटाहरु र वडा तहको नागरिक वडापत्रहरु ।	
ख	सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरूको प्रयोग गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	सार्वजनिक परिक्षणका माईन्यूट र फोटाहरु र वडा तहको नागरिक वडापत्रहरु ।	
ग	गाउँपालिकाले नियमित रूपमा आयोजना गर्ने सार्वजनिक सुनुवाईमा बर्हिगमन अभिमत (Exit Poll) र नागरिक प्रतिवेदन पत्र (CRC) गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		
घ	Website निर्माण गरी विभिन्न सूचनाहरु (वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, आय-व्यय, पार्श्वचित्र, जोखिम नक्साकन, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरु, पञ्जीकरणको तथ्यांक, सामाजिक सुरक्षा भत्ताको विवरण तथा अन्य नियमित सूचनाहरु आदि) सार्वजनिककरण गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०।५	गाउँपालिकाको Website	
ङ	सार्वजनिक महत्वका सूचनाहरु साथै माथि “घ” मा उल्लेखित विवरण प्रकाशन गरी स्थानीय संचार माध्यम तथा सूचना पाटी वा सबैको पहुँचमा हुने स्थानमा सर्वजनिक गर्ने गरिएको छ वा छैन ?	०- १	०।५	विभिन्न समय र पत्रिका र एफ. एम रेडियोमा प्रकाशित सूचनाहरुको अभिलेख ।	

क्र.स.	सूचक र उप-सूचकहरू	अंक	प्राप्ति	पुष्ट्याई को आधार	कैफियत
च	लैससासका राम्रा अभ्यासहरू, घटना अध्ययन आदिको प्रकाशन गर्ने, स्थानीय तहका समितिहरूमा छलफल गर्ने, अन्य स्थानीय तह, नागरिक समाज तथा प्रदेश र संघ सम्बन्धित निकायहरूसंग आदान प्रदान गर्ने गरेको छ वा छैन ?	०- १	०		
छ	लैङ्गिक तथा सामाजिकरूपमा बहिस्करणमा परेका व्यक्ति र समुहहरूको पहुँचका लागि गरिएका सूचना, शिक्षा र संचारको (IEC materials) प्रवाह गरिएको छ वा छैन ? गरिएको भए त्यसले स्थानीय तहको विकास कार्यहरूमा सहभागितामा वृद्धि ल्याएको छ वा छैन ?	०- १	०		

१५. लैंगिक परिक्षण कार्यक्रमका केही भलकहरु

लैससास सुचकका प्राप्तांक अंक प्रस्तुत गर्दै गा.पा. उपाध्यक्ष सिर्जना लामा

लैङ्गिक उत्तरदायि बजेट र लैङ्गिक परिक्षण कार्यक्रमका सहभागीहरु

लैससास कार्यदल गा.पा. का दस्तावेज हरु माथी छलफल गर्दै

लैससास कार्यक्रममा अभिमुखिकरण कार्यशाला गोष्ठिका सहभागीहरु

१६. सहभागी नामावली

क्र.स.	नाम	पद	कार्यालय
१	सिर्जना लामा	गा.पा. उपाध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका
२	पूर्ण बहादुर वुलुन	नि. प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	नौकुण्ड गाउँपालिका
३	कान्छा तामाङ	वडा नं १ वडा अध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका
४	मेम्बर थिंह तामाङ	वडा नं ३ वडा अध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका

५	शुक्र मान पाखीन	वडा नं ४ वडा अध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका
५	लाल सिं नेकोर तामाङ	वडा नं २ वडा अध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका
६	धर्म बहादुर थोका	वडा नं ६ वडा अध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका
७	घोन्टे ग्याम्जन	वडा नं ५ वडा अध्यक्ष	नौकुण्ड गाउँपालिका
८	सुमित कुमार संग्रौला	सुचना प्रविधि अधिकृत	नौकुण्ड गाउँपालिका
९	पवन डंगोल	ईन्जिनियर	पूर्णमा कार्यक्रम
१०	निर्मला थापा	लैससास श्रोत व्यक्ति	नौकुण्ड गाउँपालिका
११	पार्वती बि.क.	वडा सदस्य वडा नं १	नौकुण्ड गाउँपालिका
१२	सानुकान्छी सुनार	वडा सदस्य वडा नं ४	नौकुण्ड गाउँपालिका
१३	सुन्तली माया घले	वडा सदस्य वडा नं ५	नौकुण्ड गाउँपालिका
१४	फुलमाया ग्लान तामाङ	वडा सदस्य वडा नं ३	नौकुण्ड गाउँपालिका
१५	गोपीनी परियार	वडा सदस्य वडा नं ५	नौकुण्ड गाउँपालिका
१६	सरिता न्यौपाने	लैससास सम्पर्क व्यक्ति	नौकुण्ड गाउँपालिका
१७	नारायणी भण्डारी	ना.सु.पाचौ	नौकुण्ड गाउँपालिका
१८	महेस नेपाल	वरिष्ठ क्षमता विकास विज्ञ	पूर्णमा कार्यक्रम
१९	कृष्ण प्रशाद न्यौपाने	उपभोक्ता समिति	नौकुण्ड गाउँपालिका
२०	राम कुमार लामा	सुपरिवेक्षक	नौकुण्ड गाउँपालिका
२२	सिता लामिछाने	कानुनी सहजकर्ता	नौकुण्ड गाउँपालिका
२३	गेहेन्द्र बम	योजना सल्लाहकार	पूर्णमा कार्यक्रम
२४	रामचन्द्र पौडेल	सरोकारवाला	कालीका गा.पा.,रसुवा
२५	किसोर कुमार कार्कि	फिल्ड अफिसर	पूर्णमा कार्यक्रम,होप परियोजना
२६	लय उप्रेती	कार्यक्रम प्रबन्धक	पूर्णमा कार्यक्रम,होप परियोजना
२७	अण प्रशाद पौडेल	सि. अहेव छैटौ तह	नौकुण्ड गाउँपालिका
२८	दिल बहादुर तामाङ	ईन्जिनियर	नौकुण्ड गाउँपालिका
२९	प्रतिक्षा रिजाल	महिला विकास शाखा	नौकुण्ड गाउँपालिका
३०	राम शरण न्यौपाने	पशु सेवा शाखा	नौकुण्ड गाउँपालिका
३१	शुरेश पौडेल	कृषि सेवा शाखा	नौकुण्ड गाउँपालिका
३२	हेमन्त आर्चाय	प्रशासन शाखा	नौकुण्ड गाउँपालिका
३३	राम प्रशाद पौडेल	अहेव	नौकुण्ड गाउँपालिका
३४	कृष्ण देवकोटा	पशु शाखा	नौकुण्ड गाउँपालिका
३५	राम बहादुर मोक्तान	कृषि शाखा	नौकुण्ड गाउँपालिका